

ÜHISTEGEVUS VAO KÜLAS

Uurimistöö

Autor: Erko Varris, 11. klass

Juhendaja: õp Tiiu Uljas

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. VAO KÜLASELTS	4
1.1. Külavanem	4
1.2. Külakogu	5
1.3. Külaselts	5
1.4. Külaseltsi eestvedajad	7
2. ÜRITUSED	10
2.1. Vao laat	10
2.2. Suvelõpupidu	12
2.3. Vao kultuurielu	16
2.3.1. Laulmine	16
2.3.2. Küla näitering	16
2.4. Vao rahvarallid	17
2.4.1. Vao rahvasprint	17
2.4.2. Rahvarallid	18
KOKKUVÕTE	20
KASUTATUD MATERJALID	22
LISA 1. PILDID VAO KÜLA EESTVEDAJAD	23
LISA 2. PILDID AUTASUSTAMISEST	24
LISA 3. LAULIK THEA KRISTAL	25
LISA 4. VAO VALSS	26

SISSEJUHATUS

Minu uurimistöö teemaks on „Ühistegevus Vao külas“. Valisin selle teema, sest elan ise Vao külas ja mulle pakuvad huvi selle küla ühised traditsioonid, pidustused ja muud üritused. Paljudest neist olen ise osa võtnud. Uurimistöö eesmärgiks oli saada ülevaade Vao küla ühistegevusest.

Uurimistöö koosneb kahest peatükist. Esimeses peatükis uurisin külaseltsi, külakogu ja külavanema tähtsamaid tegemisi ning sain teada, kes on olnud külaseltsi aktiivsemad liikmed. Teises peatükis uurisin selles külas toimuvat ühistegevust ning ka üritusi, mida enam ei korraldata. Kirjutasin kokkuvõtteid üritustest ja pidustustest. Töö kirjutamisel toetusin Vaol sündinud ja siin koolis käinud Uno Aani raamatule “Mälestuskilde Vao, Tammiku, Kalitsa küladest”. Viisin läbi ka mõned intervjuud külaseltsi liikmetega ning samuti kasutasin ajalehtedes ilmunud artikleid.

1. VAO KÜLASELTS

1.1.Külavanem

Vao on üks Koeru valla elujõulisemaid külasid. Nõukogude okupatsiooni ajal oli seal Koeru sovhoosi keskus, kuhu ehitati palju mitmekorruselisi kortermaju. Lisaks olid lasteaed, algkool, sidejaoskond, kauplus ja klubi. Omariikluse taastamise järel algas rahvaarvu vähenemine ja asutusi hakati sulgema.

1996. aastal elas Vao külas 325 inimest, aga majandi lagunemise järel inimesed kolisid külast ära, sest töökohti ei jagunud. Paljud kortermajad jäid tühjaks. Arutasime omavahel, et nii ei saa olukord jätkuda ja otsustasime ühiselt nõu pidada. Oli vaja kedagi, kes küla eest seisaks ja midagi ette võtaks. (Liiva, 2017)

16. september 1996. aastal kutsuti kokku Vao küla üldkoosolek. Koosolek toimus Vao mõisa saalis. Koosoleku korraldasid Ly Vihtol, Helve Kukk ja Endla Allingu. Koosolekust võtsid osa 46 Vao küla elanikku ja Koeru vallavalitsuse töötajad. Arutleti küla sotsiaalsete probleemide üle ja valiti külavanem. Ühehäälselt valiti külavanemaks Väino Liiva. (Aan, 2010)

Väino Liiva (Joonis 1) on valitud külavanemaks korduvalt. Vao külavanema valimised on iga nelja aasta järel. Hääletamine on salajane. Inimesed saavad hääletussedeli, mille täidetuna panevad hääletuskasti. Väino Liiva on alati saanud suurima toetuse. (Varris, 2017)

Joonis 1. Külavanema õnnitlemine 80. juubelil (Erakogust, 2014)

Algusaastatest pidas külavanem väga oluliseks, et sai lahendada majade kütmisega ja saunaga seotud probleemid. Pikka aega oli murekohaks korraliku sauna puudumine, sest vana sovhoosisaun oli oma aja ära elanud. Ühine ehitustöö võeti ette ja paari aasta pärast oli väga hea saun külarahval olemas. Kolmanda suure ettevõtmise tulemusena ehitati valla abiga vanast kauplusööklast seltsimaja, milles saavad aega veeta nii vanad kui noored. (Liiva, 2017)

Vao külavanem on mitmekülgsete huvidega inimene. Ta on sõitnud autorallit, mänginud näiteringis paljudes näidendites, olnud nii jahimees kui ka metsas loomade söötja ja vaatleja ning pidanud mesilasi. (Samas)

1.2. Külakogu

Oma esimese tööna kutsus külavanem Väino Liiva 27. septembril 1996. aastal kokku Vao küla asjalikumad inimesed (Lisa 1) ja tegi ettepaneku moodustada külakogu. Ettepanek võeti vastu. Esimesse külakogusse kuulusid Tiit Linnas, Kalvi Krebsbach, Arnold Palm, Ants Tambla, Epp Talvik, Hele Pihlak, Helve Kukk ja Endla Alliku. Külakogu ülesandeks oli lahendada külaelanike probleeme. Külakogu liikmed jagasid omavahel töösuunad ära vastavalt igaihe oskustele ja võimalustele. Külakogu liikmed pidasid aeg-ajalt koosolekuid. Enamasti peeti koosolekud raamatukogus. Külakogu aitas tublisti kaasa küla arengule, sest koos taotleti raha erinevate projektide jaoks. Korraldati mitmesuguseid üritusi. Tehti väga vajalikku selgitustööd küla, valla ja maakonna tasemel investeerijate külla meelitamiseks ja töötuse vähendamiseks. (Aan, 2010)

1.3. Külaselts

Vao külaseltsi põhikiri kinnitati 16. jaanuaril 2001. aastal Väino Liiva, Endla Allingu, Ants Tambla, Raivo Nukke, Kalvi Krebsbachi ja Uku Talviku poolt ning registreeriti 23. märtsil 2001. aastal Eesti Vabariigi mittetulundusühingute registrisse. Külaseltsi põhikirjas seisab, et külaseltsi eesmärgiks on heategevusliku tegevuse kaudu küla kui inimsõbraliku elukeskkonna ning küla traditsioonide alalhoidmine ja arendamine ning igati küla majandusliku, sotsiaalse ja kultuurilise arengu toetamine. Külaselts võib arendada ka majandustegevust, mille kaudu saadav tulu kasutatakse seltsi põhikirjalise eesmärgi saavutamiseks. (Samas)

Külaseltsi esimeses juhatuses olid Ants Tambla, Kalvi Krebsbach ja Väino Liiva. Külaselts on aidanud korraldada mitmeid meelelahutuslikke ja külaelu edendavaid üritusi. Üritustel teenitud tulu

eest on soetatud erinevaid abivahendeid välisürituste tarbeks. Nii muretseti pingid, varjualune ja mobiilne lava. Külaselts on kandnud suurt osa ka kõigis suuremates ettevõtmistes. (Aan, 2010)

Külaseltsi eestvedamisel on korraldatud ühistegevust. Üheks olulisemaks oli seltsimaja rajamine. Seltsimaja (Joonis 2) ehitusest võttis osa terve küla. Nii suudeti raha kokku hoida. Vabatahtlike töö tulemusena suudeti hoone korraga valmis saada. Seltsimaja ehitusse panustas küll kogu külarahvas, kuid enamiku ajast oli ehitustöödel eestvedajaks ja ehitajaks Eduard Laidinen. Tema suutis kõigile tekkinud probleemidele lahenduse leida. (Varris S., 2017)

Joonis 2. Kauplussöökla, millest ehitati seltsimaja (Erakogust)

Eelmisel aastal surnud Eduard Laidinen oli tegus ja ettevõtlik mees, kelle tegevust hinnati. Näiteks sai ta aukirja Jõulumaa 2005 korraldamise eest (Raudsepp, 2006). Laidinen oli Vao Külaseltsi aktiivse tegevuse edendaja: näitles näiteringis, treenis lauamängureid, korraldas tegevust seltsimajas, pruulis meestele koduõlut, aitas ette valmistada üritusi. Teda autasustati mitmete austuskirjadega. Tema kohta Vao külaelus on raske täita.

2004. aasta Järvamaa küla tiitli saamisel kirjutas ajakirjanik Arnika Tegelman Vao küla meestest, kes eestvedajatena kodukoha ettevõtmisi korraldavad. Palju kiidusõnu jagus artikli autoril just Laidinenile, kellega ta kohtus seltsimajas. Mees selgitas seltsimaja saamise lugu. “Kõik tööd tegime omal jõul. Rootsi-sõbrad aitasid, näiteks põrandale laminaati muretseda. Mina panin maha,” seletas Laidinen. Nii saadi mõnus koht nii lastele mängimiseks, meesansambli ja näiteringi proovideks kui ka pidudeks. (Tegelman, 2005)

Laidinen (Joonis 3) rääkis, et sovhoosi ajal oli majas söökla, mille tegevus lõpetati ja ruumid jäid tühjaks. Kui Vao mehed ruume taotlesid, siis valla volikogu esialgu ei tahtnud anda, kuid visadus viis sihile ja lõpuks lubati ning nüüd leiab seltsimaja aktiivset kasutamist. Seltsimaja mahutab üle saja inimese. Kaks korda kuus toimuvad piduõhtud. Ürituste korraldamiseks loodi külaseltsile lisaks mittetulundusühing, mille juhatuse eesotsas on Peep Kristal. Kümnekonnale toimekale mehele toeks on kolm tublit naist. (Tegelmann, 2005)

Joonis 3. Eduard Laidinen seltsimajas (Eesmaa, 2005)

1.4. Külaseltsi eestvedajad

Vao külavanem Väino Liiva rääkis, et Eesti Vabariigi alguses, kui küttehinnad järsult tõusma hakkasid, asuti Vao keskuse kortermajadest massiliselt välja kolima. Selline sundolukord tingis vajaduse ühistegevuseks, et tagada alles jäänud elanikele soe tuba. Küla tegusamad inimesed tulid kokku ja moodustasid koos külakogu ning valisid külavanema, kes tegeleks küla probleemidega ja seisaks küla eest. Külaselts moodustati, sest oli vaja ühist pangaarvet, millele toetusi küsida. Samuti hakkas külaselts tegelema erinevate ürituste ja projektide organiseerimisega. Väino nägemus küla seltsielu tuleviku kohta on tume, sest nooremale põlvkonnale ei meeldi tegeleda ürituste korraldamisega ja vanem põlvkond on hääbumas. Tema arvates oleks vaja rohkem ettevõtlike noori, et külaelu püsiks. (Liiva, 2017)

Endla Allingu on üks küla koostegevuse loojatest. Ta on alati leidnud võimaluse küla ühistes ettevõtmistes kaasa lüüa nii nõu kui ka tegudega. Endla on Vao külasauna perenaine, kes hoolitseb ka selle eest, et saunalaval leili jätkuks. Ta rääkis, et saunal on Vao külas oluline roll, sest külaseltsi liikmetele meeldib tihti saunas käia ja leili võtta ning paljud tähtsad ideed ongi just alguse saanud saunalaval. Endla sõnul külastatakse sauna päris aktiivselt, mehi käib paarikümne ringis ning vahel harva isegi kuni nelikümmend meest. Naistest saunaarmastajaid on poole vähem. Endla on olnud

algusest peale külaseltsi tähtis liige, kes on kõigis ettevõtmistes alati aktiivselt kaasa löönud. (Allingu, 2017)

Kalvi Krebsbach on Vao küla põliselanik. Kalvi on olnud külaseltsi liige algusest peale. Ta on esimesest külakogust, mille liige ta oli, alates seisnud kodukohas elu säilimise eest. Temagi on olnud aktiivne Vao Külaseltsi ürituste korraldamises. Kuigi Kalvi on palju noorem mees kui külavanem, on ta sarnaselt Väino Liivaga samal arvamusel, et külaelu on välja suremas. (Krebsbach, 2017)

Praegune Koeru raamatukogu juhataja Ly Vihtol on üks neist inimestest, kes Vao Külaseltsi tööst osa võttis kuni töökoha vahetamiseni. Pikad tööaastad Vao raamatukogus (Joonis 4) sidusid teda külaelu edendajatega. Raamatukogu oli omamoodi keskpunkt, sest oli eestvedajaks jalgrattamatkade, kirjandusõhtute, kohtumisõhtute ja õppepäevade korraldamisel. (Rajamäe, 2008)

Joonis 4. Ly Vihtol Vao raamatukogus (Eesmaa, 2008)

Ülle Jääger on Vao Külaseltsi aktivist. Ta ei ole olnud külaseltsi liige algusest peale. Ülle kolis perega abikaasa kodukohta siis, kui Vaol seltsitegevus oli juba alanud. Ülle Jääger on mitmesuguste kultuuriliste huvidega inimene. Ta on olnud tegev nii kultuuri kui ka rahvatantsu juhtimisega. Elu on õpetanud teda kirjutama projekte ja taotlusi. Seda tegi ta ka ajal, mil töötas Järva-Jaani vallavalitsuses (Joonis 5), Koeru abivallavanemana kui ka Koeru Keskkooli huvijuhina. Projektide kaudu on ta samuti saanud raha Koeru Haridus- ja Kultuuriseltsi esimehena ürituste jaoks. Vao Külaseltsis on Ülle Jääger kirjutanud erinevaid projekte küla arendamiseks. Paljude taotluste seas leidis rahastamist näiteks Vao lasteaia juures asuva mänguväljaku renoveerimine, mille tulemusena on nüüd väikestel mudilastel rohkem mänguvõimalusi. Väga oluline oli ka projekt, millega toetati Uno Aani koostatud raamatut Vao külast. (Jääger, 2017)

Joonis 5. Ülle Jääger ja Järva-Jaani vallavanem (Erakogust)

Vao külas on veel palju tähtsaid inimesi, kes hoiavad elus Vao küla traditsioone ja korraldavad üritusi. Vao rahva tegemisi on ka märgatud. 2004. aastal valiti Vao Järvamaa Aasta Külaks. Valikut põhjendati, et külas oli aktiivne seltsielu, tegutses seltsimaja ning olid olemas ka traditsioonilised ettevõtmised, paljud neist olid üle maakonna tuntud. Väino Liiva sõnul pälvis küla tiitli sellepärast, et seal elavad aktiivsed inimesed, kes on valmis igas ettevõtmises kaasa lööma. Aasta Küla tiitel anti üle 2. aprillil 2004. aastal. (Liiva, 2017)

2009. aastal 13. novembril toimus Koeru kultuurimajas kultuuriõhtu “Mees, see kõlab uhkelt”. Sündmus oli ellu kutsutud Koeru valla tegusate naiste poolt selleks, et tähistada mehe rolli ühiskonnas, kogukonnas, perekonnas ja tutvustada Koeru vallas elavaid mehi. Sellel aastal väärtustati Koeru vallas tegutsevaid meeskondi. Üheksa nominendi seast valiti parimaks meeskonnaks Vao Külaseltsi mehed. Külaseltsi mehed valiti aasta meeskonnaks, sest nad korraldavad üritusi ja hoiavad elus Vao küla traditsioone. (Raudsepp, 2009)

2. ÜRITUSED

Vao küla elanikud on korraldanud palju erinevaid üritusi, mis on traditsiooniks saanud. Üritustel korraldatakse mitmesuguseid võistlusi. Võistlustel on ka uhked autasustamised (Lisa 2). Üritused on korraldatud külavanema, külaseltsi ja külakogu eestvedamisel. Paljud üritused on tuntud üle Järvamaa.

2.1.Vao laat

Vao kevadlaat oli tuntud kogu Järvamaal. Esimene kevadlaat korraldati aastal 2000, sellest ajast peale on see toimunud igal aastal kuni 2013. aastani. Hiljem pole seda laata enam peetud, sest müüjaid hakkas aastate möödudes üha vähem käima. Müüjad otsustasid suuremate laatade, mis toimusid samal ajal, kasuks ning siis otsustati kevadlaada pidamine Vaol lõpetada. (Varris, 2017)

Esimene Vao kevadlaat korraldati Vao mõisa ees pargis 2000. aasta 13. mail. Koeru vallalehe artikli sõnul pakuti esimesel laadal särke, sokke, lipse, lehvikuid, linde, loomi, veini ja õlut ja lisaks esinesid ka Koeru rahvatantsijad. Laadal peeti ka võistlusi (Joonis 6). (Raudsepp, 2007)

Joonis 6. Köievedu mõisa pargis (Erakogust, 2000)

Esimese laada edukuse tõttu otsustati korraldada teine ning seejärel ka järgmised. Huviliste Vaole meelitamiseks kutsuti kohale ka vanavara müüjad. Vao laada nimi muudeti Vao vanavara- ja kevadlaadaks. Kuna huvilisi ja müüjaid oli palju, siis jäi mõisapark kitsaks. (Raudsepp, 2007)

Kolmas laad korraldati juba suurel Vao külakeskuse väljakul. Väiksemate külaliste jaoks korraldati erinevaid võidujookse ja jõumänge, kohal olid ka batuut ja lasketiir. Ettevõtmisi juhtis suur Koeru koer. Keskpäeval esines salongteater, peeti laadaoksjon ja selgitati parim õllejooja. Müüdi riideid, taimi, aiatööriistu ja palju muud vajalikku. Rohkelt pakuti ka vanavara (Joonis 7). Artikli sõnul mõõdus laadapäev tõrgeteta (Samas).

Joonis 7. Vanavara müügilett Vao laadal (Erakogust, 2003)

Viiendast laadast võtsid osa Põrnika klubi mehed-naised, korraldati ka autooksjon. Silmailu pakkusid lohelennutajad. Reklaamiti tibu-, jänese- ja ciciljamüüki. Korraldati autode vigursõite, kus pandi juhile ämber pähe ja lasti rada vigadeta läbi sõita. (Samas)

2005. aasta laadal oli jätkuvalt mõnusat laadamelu. Keskväljakut kaunistas suur estraadilava. Juba kolmandat korda esinesid Avinurme pasunapoised. Väljakule oli paigutatud väikerongide raudtee. Koha peal pakuti Eduard Laidineni koduõlut, naiste valmistatud pannkooke ja kodukaitsjate hernesuppi. (Samas)

Seitsmendal laadal töötasid puutöömeistrid, näidati puukujusid ja jahitrofeesid, laste lõbustamiseks oli kohal kohvriga teatrimees Heino Seljamaa, peeti ka õnneloosi ja laadaoksjonit. Artikli sõnul leiab Vao laadalt alati midagi uut, habemega ja habemeta laadanalja saab alati. (Raudsepp, 2007)

Üheksandast Vao laadast võtsid osa kaupmeeste kõrval ka kilplased, Koeru huviteater „Pila Peetri testamendiga“ ja Koeru rahvatantsijad. Laadamuusikat tegid Jõgeva pasunapoised. Nagu ikka peeti laadal võistlusi ja pruugiti laadaõlut, söödi laadasuppi (Joonis 8), loositi laadaloosi ning peeti oksjonit. (Aan, 2010)

Joonis 8. Laada supitoimkond (Erakogust, 2013)

Kümnes Vao kevadlaat möödus nagu eelmised laadadki. Seekord tegid muusikat Vooremaa pasunapoised ja tantsunõtkust näitasid Koeru rahvatantsijad ning peeti ära kõik laada traditsioonid. (Samas)

Viimane laat korraldati 2013. aastal.

2.2. Suvelõpupidu

Külavanema Väino Liiva algatusel otsustati korraldada Vao külas suvelõpupidu, et külarahvas saaks suvest viimast võtta ja üheskoos suve ära saata. Esimene suvelõpupidu korraldati 1997. aasta augusti lõpus. Pidude, mis algelt ainult oma küla elanikele korraldati, on aastatega populaarsust kogunud ja pürginud Koeru valla parimate pereürituste hulka. (Liiva, 2017)

Pidu algab tavaliselt peale keskpäeval ja lõppeb varastel hommikutundidel. Mõnel peol on alustatud juba hommikul. Päeva jooksul korraldatakse erinevaid võistlusi, jõumänge ja muid vahvaid tegevusi, millest saavad osa võtta nii noored kui vanad. Ürituse korraldamisel on lähtutud sellest, et põnevust jätkuks nii võistlejatele kui ka pealtvaatajatele. Traditsioonilised võistlused, mida korraldatakse igal aastal, on tuletõrjevõistlus (Joonis 9) ja köievedu. Mõnikord on korraldatud ka rammumehe ja -naise võistluseid. (Varris S., 2017)

Joonis 9. Traditsiooniline tuletõrjevõistlus (Erakogust, 2013)

2002. aastal algas pidu keskpäeval. Pidulisi võtsid vastu Järva-Jaani Priitahtlike Pritsimeeste Pasuna Poiste Punt, kes tutvustasid pidulistele tuletõrjetehnikat ja tegid muusikat. Koha peal keedeti näljastele külastajatele suppi, et enne jõukatsumisi kõhud täis saada. Supp valmis päeva suure toetaja Raivo Villersi poolt. Peale söömist jätkus pidu jõukatsumistega. Esimeseks kompleksvõistluse alaks oli tuletõrjevõistlus, kus pidi iga võistkond aja peale kokku panema käsipumba ja sellega sihtmärki tabama. Teiseks alaks oli köievedu. (Aan, 2010)

Peale meeskonnavõistlusi algas rammumehe ja rammunaise võistlus. Kohale olid tulnud paljud osavõtjaid. Raamatu autori sõnul: „Kokku oli tulnud hulga rassijaid, kõigil käed nagu jalad ja jalad nagu talad“ (Aan, 2010). Võistlejad pidid oma jõudu näitama viiel erineval alal. Rammunaisevõistluse võitis Ülle Aja ja kõvemaks meheks oli Mati Seire. Vao küla arvestuses tunnistati tugevaimaks nooreks Valdo Kind. (Samas)

Õhtu saabudes toimus autasustamine, kus parimatele võistlejatele jagati auhindu. Spordiplatsile oli üles seatud kilesaun (Joonis 10), kus sai enne tantsu veel korra leili võtta. Siis hakkas muusika mängima ja kõik, kellel soovi, said tantsu lüüa ning õhtut nautida. Pimeda saabudes sai näha Raivo Villersi poolt korraldatud ilutulestikku, mis rahvale meelehead pakkus ning peole veel tuure juurde lisas. Nii see pidu kestis kuni hommikuni. (Aan, 2010)

Joonis 10. Vao kilesaun (Erakogust)

2003. aastal algas pidu juba kell kümme hommikul. Rallihuviliste jaoks korraldati Vao igamehe kiirendusvõistlus. Võistluseks oli ette valmistatud kuuesaja meetrine asfaldilõik, millel oli märgitud kiirenduslõik ja pidurduslõik. Neile, kes pidama ei saanud, oli veel pikalt põllumaad ohutusalana, mida õnneks vaja ei läinud. Hommikul oli ilm vihmane, aga vaatamata sellele oli kohale kogunenud neliteist võistlejat ja hulganisti pealtvaatajaid. Raamatu autori sõnul: „Võimsate masinamõirete ja kummisuitsetamise peale vaatas vanajumalgi, et neid mehi ei heiduta miski ja tõmbas oma taevaluugid kinni, sadu lakkas“. (Samas)

Kella üheteistkümnest, kui proovisõidud läbi olid, hakati võidu sõitma. Aega ja kiirust mõõtis Järva politsei. Kõige kiiremini sõitis Keio Rubli, kelle tippkiiruseks mõõdeti 175 km/h. Piduliste rõõmuks oli kohale kutsutud ka Põrnika klubi, kes tähistas oma kümnnendat tegutsemisaastat. Kohal olid ka Koeru motoklubi Connexuse mootorrattad ja Lääne-Viru Unicu klubi. Masinad asetati platsile rivvi ja kõigil huvilistel oli võimalik sõidukite ja nende juhtidega lähemalt tutvuda. (Samas)

Keskpäeval toimus kiirendusvõistluse autasustamine. Autasutamise ajal pakuti külastajatele suppi, pannkooke ja koduõlut. Piduplatsile paigutati karussell. Lisaks oli võimalus osa saada saunamõnudest kilesaunas või nautida tünnisauna. (Aan, 2010)

Peale söömist algasid spordivõistlused. Kompleksvõistluseks oli kirja pandud kuus võistkonda. Neist neli meeste ja kaks noorte arvestuses. Meestel oli esimeseks alaks käsipritsi kokku panemine ja sellega märgi tabamine. Selle ala võitis Põrnika klubi võistkond. Teise alana oli teatevõistlus, kus tuli joosta, nael paku sisse lüüa, vett tassida ja kolmemehe suuskadel suusatada. Sellel alal näitasid parimat tulemust Vao Tegijad. Järgmiseks alaks oli köievedu, selle võistluse võitsid samuti Vao Tegijad. Üldvõidu sai meeskond Vao Tegijad koosseisus Rudek Kopti, Kalvi Krebsbach, Raivo Nukke, Peep Kristal ja Margus Laanep. (Samas)

Järgnes rammuvõistlus. Soojenduseks said julgemad naised oma jõudu näidata pooliku õllekasti ning tugevamad mehed täis õllekasti hoidmises. Korraldati ka mitmevooruline õlle joomise võistlus. Selle võistluse võitis Lembit Veilberg. Pärast seda algasid rammumehe ja -naise võistlused. Naistel tuli läbida viis ala: liivaämbrate tassimine, heinapakkide loopimine, pommi pildumine, paku lohistamine ja mehe kandmine. Parimaks naiseks tunnistati Riina Belova. Vao küla kangeimaks naiseks oli Jane Purret. Meestel oli samuti viievõistlus. Nad pidid jõudu proovima raskuste tassimises, kivide tõstmises, liivakottide vedamises, naisekandmises ja autoveos. Parima koha sai Aare Kabel. Koeru kandi kangeim oli Mati Seire, kes sai teise koha ja kolmanda kohal oli Vao küla vägevaim Tauno Jõgiste. (Samas)

Pärast kõiki võistlusi toimus autasustamine ning Põrnika klubi korraldas oma ainulaadsete särkide müügiks oksjoni. Peale autasustamist esines ansambel Lühis. Õhtune ilutulestik andis pidulistele hoogu juurde ja pidu kestis hommikuni. (Samas)

Kõikidel järgnevatel aastatel on samuti Vao külas suvelõpupidu peetud ja suvi üheskoos pidutsedes ära saadetud. Suvelõpupidu on olnud üks suurimaid ja tähtsamaid traditsioone Vao külas, mis on pakkunud rõõmu igas vanuses külastajatele. Eriti meeldejäävak kujunes 23. augustil 2014. aastal peetud suvelõpupidu, sest tähistati ka Vao küla 450. aasta sünnipäeva. Tavapäraste võistluste ja rahvalike jõukatsumuste kõrval lisasid peole pidulikkust lauljate ja tantsijate uhked etteasted (Joonis 11). Lauldi, tantsiti, mängiti ja kõneldi küla auks. (Varris S., 2017)

Joonis 11. Esinemine Vao külas (Erakogust, 2014)

Vao küla juubeliteol oli kava mitmekesine. Külalistele pakuti vaatamiseks näitust külast läbi aegade ja kuulamiseks ajaloolist ettekannet. Huvilistel oli võimalus teha jalutuskäik külas ja külastada mõisa, lasteaeda, raamatukogu ja vaadata küla näiteringi näitemängu. Põnevust pakkus fotoorienteerumine ja kõhtu täitis külasupp. (Nurka, 2014)

2.3.Vao kultuurielu

Vao küla on tuntud ka oma kultuurielu poolest. Vao külas on tegeletud näitlemise ja laulmisega. Külal on oma näitering ning samuti on olnud ka meesansambel. Külas on laulmisega tegelenud solistid Olev Veilberg ja Thea Kristal (Lisa 3).

2.3.1. Laulmine

Peale Thea Kristali laulsid Vao külas ka mehed. Koos käidi harjutamas vabal ajal. Tavaliselt esineti rahva ees pidupäevadel. Praeguseks on meesansambli tegevus tagasihoidlikum. Meesansamblisse kuulusid Joel jõgiste, Ants Tambla, Kalvi Krebsbach, Enno Sass, Valdek Allik, Olev Veilberg ja juhendajaks oli Aino Linnas. (Aan, 2010)

Vao külal on päris oma laul (Lisa 4). See räägib ühest vanast kolmeharulisest puust, mis asub mõisa pargis. See puu on Vao küla sümbol. Et rahvas seda puud kunagi ei unustaks, siis kirjutas Thea Kristal sellest puust laulu.

2.3.2. Küla näitering

Vao külas on tegeletud ka näitlemisega. Külas on tavaks jaanipäeval ja võimaluse korral muudel pidupäevadel teatrit teha. Traditsiooniline esinemispaik oli Vao mõisa park. Parki oli üles sätitud

dekoratsioonid ja rahvale istumiseks pingid. Esimene etendus toimus 1994. aastal. Merle Nukke juhendamisel etendati E. Laidsaare „Kapral Pension selgeltnägija“. Osades olid Ly Vihtol, Eino Pimperl, Väino Liiva, Peeter Kristal, Marika Sarapik, Külli Ööpik, Ilse Oja ja Ants Tambla. Peamiselt on esitatud naljakamaid ja lõbusamaid etendusi. 1995. aastal etendati taas Merle Nukke juhendamisel J. Kunderi „Kroonu onu“ ja 1998. E. Laidsaare „Kapral Pension arestis.“ (Aan, 2010)

Alates 1999. aastast juhendas näiteringi Krista Jürgens. Menu saatis tema juhtimisel etendatud Eduard Vilde näitemängu „Vigased pruudid“. Kuna mõisa park on suur, toodi lavale ka päris hobune. 2000. aastal esitati Oskar Lutsu „Pärijad“ ja „Kalevi kojutulek“. Talvisteks aegadeks õppisid näitlejad selgeks kümme-kond estraadistseeni, millega esineti üle kogu maakonna. 2002. aastal etendati Molieri „Arst vastu tahtmist“. Järgnevatel aastatel mängitii veel palju erinevaid etendusi. 2004. aastal Paides mängitud A. Kotzebue naljamäng „Tohuvapohu“ oli nii edukas, et selle eest saadi preemia maakonna parima lavastuse ja näitetrupi eest. (Samas)

Praeguseks on näiteringis mänginud Ly Vihtol, Eino Pimperl, Väino Liiva, Peeter Kristal, Marika Sarapik, Külli ööpik, Ilse Oja, Ants Tambla, Marje Jõgiste, Epp Talvik, Eduard Laidinen, Uku Talvik, Aime Pimperl, Raivo Nukke, Arnold Palm, Aive Veilberg, Andres Välja, Fred Jürgens, Krista Jürgens, Anu Kangur, Margus Laanep, Rüdiger Laansalu, Kerli Sirila, Urmas Jalakas, Einar Karu, Etenduste juhid on olnud Ly Vihtol, Heli Tamme ja Evelyn Laansalu. Mängimas on käidud Paides, Järva-Jaanis, Koigis, Käsukonnas, Simunas, Oisus, Sargveres, Päinurmes, Ervital, Salutagusel ja loomulikult Koerus. (Samas)

2.4. Vao rahvarallid

Vao on tuntud oma rallide poolest. Vao külas on toimunud mitmeid erinevaid rallivõistlusi ja rahvasprinte. Mõnel neist on olnud väga huvitav nimi. Nii toimus 2009. aasta sprindisõit Vao ülestõusu nime all.

2.4.1. Vao rahvasprint

Esimene rahvasprint toimus 14. augustil 2005. aastal, rada oli 1600 meetrit pikk ja iga võistleja pidi seda läbima kolm korda. Osales 56 võistlejat, kellest 54 said tulemuse kirja. Teine rahvasprint toimus 19. augustil 2006. aastal ja esimest korda Eestis sõideti 1+1 sprinti. Kuna sõideti kahel rajal, siis sai ka võistluse nimeks „Vao ülestõus 1+1“. Sõideti kaks katset ja siis võistlussõit. Vao katse

pikkus oli 1,9 kilomeetrit, Ervita katsel oli raja pikkuseks 2,6 kilomeetrit. Võistlus sõideti Vao rajal. (Aan, 2010)

Kolmas Vao rahvasprint toimus 25. augustil 2007. aastal ja siis Vao ning Hallimäe katsetel. Osalejaid oli 104, kellest 95 sai tulemuse kirja. Sellel korral näitasid kraavid oma tõmbetugevust. Korraldajad olid sunnitud vahepeal võistluse peatama, sest korraga oli kraavis 6 masinat. Võistlejatest keegi viga ei saanud ja võistlus võis jätkuda. Oma klassis sai esimese koha Keio Rubli. Neljas Vao rahvasprint toimus 17. augustil 2008. aastal ja seekord võeti samuti mõõtu Vao ja Hallimäe katsetel. Võistlusest võttis osa 93 võistlejat, kellest 79 sai tulemuse kirja. Oma klassis saavutas esimese koha Tony Võsur. (Samas)

Viies Vao rahvasprint Vao ülestõus toimus 16. augustil 2009. aastal. Osalejaid oli ka Lätist ja Venemaalt ning seekord sõideti Vao ja Ervita katsetel. Võistlusest võttis osa 73 ja tulemuse said kirja 69 võistlejat. Rada kulges teel ja tee kõrval, läbi turba- ja siloaukude ja puuriitade vahel. Koeru kuuest võistlejast pääses esikolmikusse oma klassis Tony Võsur teise kohaga. Ta võitis kõik kolm Ervita katset. (Raudsepp, 2009)

2.4.2. Rahvarallid

Koeru kandis peeti juba nõukogude ajal võistlusi Koeru rahvaralli nime all. Võidusõite sõideti Koerus aastani 1977. Rahvarallit hakati sõitma uuesti 2004. aasta suvelõpupeol. Kasutusele võeti taas nimi Koeru ralli. Kirjutan täpsemalt viie Vaol peetud Koeru ralli kohta.

XI Koeru ralli peeti 20. augustil 2004. aastal suvelõpupeol. Ralli pikkus oli seitsekümmend kilomeetrit koos kümne lisakatsega, mille kogupikkus oli 15 kilomeetrit, starti lubati 50 ekipaaži. Võistlus möödus sujuvalt, eredamate sündmustena on meelde jäänud kaks üle katuse rullumist ja üks posti sõitmine. Võistluse lõpetas 41 ekipaaži. XII Koeru ralli toimus 18.-19. veebruaril 2005. aastal uue nime „Koeru talv“ all. Ralli kogu pikkus oli umbkaudu 140 kilomeetrit koos kaheteistkümne lisakatsega, kogupikkusega 44 kilomeetrit. Rallis osales 134 ekipaaži, neli neist olid Lätist. Katsed toimusid Hallimäe karjääris, Preedis, Ervital, Vaol, Kapu-Metslas, Salutagusel, Kalitsas, Abaja-Valilas, Norras ja Koerus. Tulemuse said kirja 119 ekipaaži. (Aan, 2010)

XIII Koeru ralli toimus 18.veebruaril 2006. aastal. Ralli sõideti Koeru ja Rakke valla teedel. Seekord oli ralli pikkus 114 kilomeetrit koos kümne lisakatsega, mille kogupikkus oli 24

kilomeetrit. Startis 91 ekipaaži. Rallil ootas võistlejaid ka üllatus, nimelt Ervita katsel tuli sõita läbi hoone ehk Ervita lauda küüni. Seekord said Koeru võistlejad häid tulemusi. Esimese koha sai Ennor Lugna ja Reyo Tippi ning kolmas koht kuulus paarile Roland Murakas – Urmas Küntsler. See võistlus on meeldejääv ka sellepolest, et võistluselt eemaldati kakskümmend kaks ekipaaži tehnilise komisjoni poolt naastude mittevastavuse tõttu. (Aan, 2010)

XIV Koeru ralli toimus 10. veebruaril 2007 taas Koeru ja Rakke valla teedel. Sel korral oli ralli korraldajatel vaidlemist Eesti Autosportdiliiduga, kuid siiski lubati võistlusel toimuda. Eesti sportdiliidu reformid tegid oma töö ja „Koeru Talv 2007“ oli Eestis sel aastal ainuke rahvaralli. Ralli lisanimeks sai „piimaralli“, sest võistlejad tohtisid sõita vaid pimerallit. Ralli pikkuseks oli 122 kilomeetrit koos kümne lisakatsega, mille kogupikkus oli 21,6 kilomeetrit. Ohutusautoga sõitsid Jaanus Murakas – Jaago Kuriks. Startis 108 ekipaaži, tulemused said kirja 88 ekipaaži. Ka koerukad olid edukad. Omas klassis saavutasid esikoha Roland Murakas – Urmas Küntsler ja Tony Vösur – Andres Vösur. (Samas)

Nii on need Vao rahvasprindid ja Koeru rahvarallid läinud. Korraldamisega on seotud väga paljud inimesed, kes kõik on ära teeninud suure tänu. Oma panuse on andnud Urmas Mihkels, Ahti Karon, Anti Pällo, Raivo Nukke, Kalle Adler, Urmas Küntsler, Tarmo Pimpernell, Rein Voolaid. Põhiraskust on aga kandnud Priit Pard, Heinar Tamm, Mait Karu, Einar Karu, Urmas Jalakas, Erki Tuiken, Väino Tippi, Ülle Jääger, Arvo Arula, Väino Liiva, Peep Kristal ja Margus Laanep. Üritust on toetanud OÜ Vao Põldur, Renek OÜ, E-Piim, OÜ Abaja Piim ja veel paljud inimesed ning ettevõtted. (Samas)

KOKKUVÕTE

1996. aastal elas Vao külas 325 inimest. Küttearvete järsu suurenemise tõttu hakati külast massiliselt välja kolima, paljud kortermajad jäid tühjaks. Oli vaja eestvedajat, kes midagi ette võtaks ja massilise väljakolimise lõpetaks. Selleks meheks sai samal aastal külavanemaks valitud Väino Liiva.

Külavanem hakkas kohe probleemiga tegelema. Vähem kui nädal pärast valimisi kutsus Väino Liiva küla asjalikumad inimesed kokku ja moodustati külakogu. Üheskoos saadi kütteprobleemid kontrolli alla ja väljakolimine lõppes.

Hiljem hakkas külakogu, eesotsas külavanem Väino Liivaga korraldama üritusi külaelu elavdamiseks. Esimene üritus oli 1997. aastal augusti lõpus suvelõpupidu, mis muutus toredaks traditsiooniks. Lisaks remonditi koos ka seltsimaja ja saun, mis on ühed tähtsamad ühiskasutuses olevad hooned Vao külas.

2002. aastal loodi külaselts, mille eesmärgiks oli küla kui inimsõbraliku elukekkonna ning küla traditsioonide alalhoidmine ja arendamine ning küla majanduslikule, sotsiaalsele ja kultuurilisele arengule kaasa aitamine.

Edaspidi on hakatud looma erinevaid külatraditsioone ja neid elus hoitud, näiteks suvelõpupeod, jaanituled, laadad, rallid ja muud üritused. On ka ettevõtmisi, mis pole traditsiooniks saanud, näiteks jalgrattamatkad.

Vao Külaseltsi ja Vao meeste tegevust on hinnatud. 2004. aastal pälvis Vao küla Järvamaa Aasta Küla tiitli ja 2009. aastal pärjati Vao Külaseltsi mehed Koeru valla Aasta Meeskonnaks.

Paljud inimesed, kellega meie Vao külast rääkisin, olid arvamisel, et aktiivne külaelu on hääbumas, sest noored pole enam aktiivsed. Aastate jooksul on hakatud üha vähem üritusi korraldama.

Oma uurimistöös tegin ülevaate küla ühistegevusest. Esimeses osas kirjutasin külavanemast, külakogust ja külaseltsist ning intervjuudes kuuldust. Teises osas tegin ülevaate küla üritustest ja traditsioonidest.

Tahaksin tänada Väino Liivat, Kalvi Krebsbachi, Endla Allingut, Ülle Jäägrit ja Sirje Varrist intervjuude eest ning Uno Aani, kes on koostanud toreda raamatu minu kodukülast.

KASUTATUD MATERJALID

- Aan, U. 2010 Mälestuskilde Vao, Tammiku, Kalitsa küladest. Ecoprint.
- Allingu, E. 2017 Vao külaselts. Varris, E., intervjuu.
- Jääger, Ü. 2017 Vao külaselts. Varris, E., intervjuu.
- Krebsbach, K. 2017. Vao külaselts. Varris, E., intervjuu.
- Liiva, V. 2017. Vao külaselts. Varris, E., intervjuu.
- Nurka, M. 2014. Vao küla tähistab juubelit. – Järva Teataja, 6. august.
- Rajamäe, M. 2008. Vaolane eelistab eesti kirjanikke. - Järva Teataja, 6. mai.
- Raudsepp, M. 2006. Uudiseid vallast. – Koeru Kaja, mai.
- Raudsepp, M. 2007. Vao laadad. – Koeru Kaja, veebruar.
- Raudsepp, M. 2009. Vao ülestõus. – Koeru Kaja, september.
- Raudsepp, M. 2009. Aasta mehed. – Koeru kaja, detsember.
- Tegelman, A. 2005. Külaelu edeneb vaid koostöös. – Järva Teataja, 26. märts.
- Varris, S. 2017. Vao küla. Varris, E., intervjuu.

LISA 1. PILDID VAO KÜLA EESTVEDAJAD

Külavanem Väino Liiva seltsimajas ahju puid lisamas (Eesmaa, 2005)

Endine Vao Külaseltsi esimees Peep Kristal (Eesmaa, 2006)

LISA 2. PILDID AUTASUSTAMISEST

Libaskõri võistluse autasustamine suvelõpupeol (Erakogust, 2000)

Meeskonnavõistluse autasustamine suvelõpupeol (Erakogust, 2000)

LISA 3. LAULIK THEA KRISTAL

Vao küla laulja ja Vao laulu autor Thea Kristal (Erakogust)

LISA 4. VAO VALSS

Võimalik pole, et kõveral puul
poleks sa istunud kevadkuul –
Tärganud tunnete saladus suur
Pargi varju jäi truult!

Ah, mis sellest, et aegu läeb,
On, mis olnud, mis tuleb – eks näe!
Hõiska süda, ei rõõmud kao,
On me koduks ja jääb ikka Vao.

Võimalik pole, et kõverat puud
Pole sa kallistand suvekuul,
Paljusid põlvesid tunnistand puul
Harduses andnud ka suud!

Ah, mis sellest, et aegu läeb,
On, mis olnud, mis tuleb – eks näe!
Hõiska süda, ei rõõmud kao,
On me koduks ja jääb ikka Vao.

Võimalik pole, et kõveral puul
poleks sa pihtinud sügiskuul
nukrusest hinges kui õõtsub tuul,
uinub mill' igatsus suur.

Ah, mis sellest, et aegu läeb,
On, mis olnud, mis tuleb – eks näe!
Hõiska süda, ei rõõmud kao,
On me koduks ja jääb ikka Vao.

Võimalik pole, et kõverat puud
pole sa imetlend talvekuul –
kiigub kui härmatand okste peal kuu,
Muhe ja muinasjutt suul!

Ah, mis sellest, et aegu läeb,
On, mis olnud, mis tuleb – eks näe!
Hõiska süda, ei rõõmud kao,
On me koduks ja jääb ikka Vao.